

ŽIVOTNÍ VÝROČÍ KARLA ELIÁŠE

Profesor *Karel Eliáš* se narodil 5. května 1955 v Chebu. Numerologie, prominete-li, u něho mluví o houževnatosti, vytrvalosti a složité schopnosti komunikovat, vlastnostech to vlastně pro obyvatele Sudet příznačných. Práva studoval bez zájmu a když, tak směřoval k právu římskému a právní filosofii. Přesto se stal právníkem.

Karel Eliáš často a rád připomíná své „hornické začátky“ a je třeba přiznat, že působení v roli právníka concernového podniku Hnědouhelných dolů a briketáren Sokolov jeho přístup k právu ovlivnilo, lidsky i obsahově. Stejně jako ho později ovlivnilo, když v malé kanceláři plné kyttek a kouře ve 4. patře bývalého sídla tohoto concernu provozoval svou praxi komerčního právníka (o „cechovní“ uznání tohoto stavu se mimochodem výrazně zasadil) a psal první články a knihy. Napříč jeho pracemi je totiž viditelné, že celek, jakkoliv abstraktní, uznává a chápe, ale vždy ho pozoruje potřebami jednotlivce, jeho svobodou i různými nedostatečnostmi (ochrana slabší strany *largo sensu*). Tento životní pohled Eliáš později a postupem času promítl i do práce v Ústavu státu a práva ČSAV (AV ČR), kde od roku 1991 působí, promítl jej později i do výuky a výchovy právníků při svém působení na Fakultě právnické ZČU v Plzni (1993–2011), a zjevný je např. také ve filosofii jeho zatím životního díla, nového občanského zákoníku.

Mohlo by se někdy zdát, že *Karel Eliáš* patří k těm levicovým právníkům, kterých jsme měli a jistě budeme mít mnoho, ale zdání klame. Optika člověka coby součásti širšího sociálního prostředí (rodiny, společnosti, firmy atd.) jde v *Eliášově* díle vždy ruku v ruce s odpovědností (včetně té vlastní), předpokladem soudného intelektu, důrazem na autonomii vůle a s ochranou individuálních zájmů. To jistě není běžné levicové chápání světa, ale spíše důraz na individualitu, být vždy v jejím sociálním prostředí a ve vztazích s ostatními. Ostatně *Eliáš* vždy horoval pro svobodu, nikoliv pro rovnost, snad i proto, že „*kapři milují rovnoprávnost, štiky svobodu*“.

Nutno říci, že po změnách v roce 1989 byl *Eliášův* niterný akcent na svobodu a odpovědnost člověka přístupem spíše menšinovým, přičemž českému právnímu prostředí vládli etatismus a sázka na jistoty dožívajícího režimu. Chápeme-li tuto skutečnost, pochopíme i způsob *Eliášovy* fakultní výuky nebo to, proč nový občanský zákoník reaguje na tolik variant lidského chování a jednání, ačkoliv bychom si vystačili i jen s polovinou a ačkoliv to jistě může mít složitější sociální důsledky. Odpověď dává i § 3 odst. 1 občanského zákoníku, respektive *Ulpianus*.

Je asi očekávatelné, že dnes dílo *Karla Eliáše* hodnotíme zejména novým občanským zákoníkem. Je to dílo obsáhlé, pro mnohé zlotřilé mírou přinášených změn, autorem přesto hluboce odborně i jinak prožité. Nad českým právem v letech 2001–2012 letěl Ráma a čeští právníci se dlouho chovali jako Merkuřané, také s úmyslem chránit letité jistoty. Přesto a navzdory jim Ráma nejen plul, ale také pluje. Občanský zákoník je pro mnohé kontroverzní, kontroverzní byla také reakce na neznámo v Clarkových knihách, a kontroverzní je v mnohém jistě i *Karel Eliáš*. Jeho cesty obhajoby nového práva či odborných názorů často postrádaly asertivitu, přesto jsou jeho statě základem diskursu o českém soukromém právu a nikdo o jejich odborných kvalitách nepochybuje. Ať již dnes někdo píše či judikuje o podniku, prokuře, věci, reprezentantech obchodních společností či o zásadách soukromého práva, vždy se bude muset vypořádat s *Eliášovými* úvahami a statěmi publikovanými nejdříve v *Právniku*, a později snad ve všech československých, respektive českých odborných žurnálech. Kdo to neudělá, nemůže seriózně o těchto věcech psát a měl by mlčet. Ostatně Eliášova znalost občanského a soukromého práva je zjevná také z Velkého akademického komentáře k občanskému zákoníku, který tvořil a redigoval, a z jeho odborného uznání vědeckou komunitou (členství ve vědeckých radách, Legislativní radě vlády apod.).

V *Právnicku* jubilant publikoval jistě i proto, že je mu napříč časem blízký. Výčet by byl široký, publikovat začal od čísla 1 v roce 1989 a přispívá dál, jedno že tu píše o vtipu (8/1993), tu o vztahu práva soukromého a veřejného (6/2014). Navíc je předsedou jeho redakční rady a notně přispěl k modernizaci konceptu celého časopisu.

Profesor *Eliáš* ve svých odborných textech často vyslovuje názory, které odborná veřejnost sice mnohdy bere či brala za menšinové, avšak vždy se jedná o názory podložené nejen analýzou toho, co bylo k tématu dříve publikováno, ale především funkčností jím zvoleného a obhajovaného řešení; pokračuje tak ve stopách svého učitele *Viktora Knappa*. *Karel Eliáš* totiž vždy uměl i *ex cathedra* pochopit sociální okolnosti případu, a jeho řešení není školometské, ale životaschopné a praktické. Současně ovšem neztrácí širší pohled a svou monografií o obchodních společnostech (1994) a později *Kursem obchodního práva* (1995) obnovil doktrínu obchodního práva, kterou doplnil monografiemi o společnosti s ručením omezeným (1997) a akciové společnosti (2000). Z pohledu české komercialistiky je škoda, že jeho pozornost posléze odvedla práce na novém občanském zákoníku.

Čtenáři nejspíše vědí, že profesor *Eliáš* není společenský tvor, který by se halasně hlásil o své místo ve veřejném prostoru. Přesto se v něm od devadesátých let 20. století pohybuje; činí tak dost možná i po vzoru jednoho ze svých dalších ideových učitelů, *Emila Svobody*. Autorsky se projevuje v řadě glos či novinových článků, ať již na témata společenská či na téma právně-popularizační. Svůj niterný svět byl nucen do určité míry otevřít také v řadě rozhovorů a reportáží či v rámci televizního medailonku, který o něm v roce 2011 natočil *D. Macháček*. Nezdá se však, že by ho tyto zkušenosti odváděly od jeho vnitřního světa a bránily mu v jeho návratech domů.

Plzeň. Město, které bylo a je pro *Karla Eliáše* v mnohém prokletím, ale kde již léta žije. Je to místo, kde spolu s dalšími budouval od roku 1993 právnickou fakultu a katedru obchodního práva, je to místo, kde se později pokoušel na počátky fakulty navázat a vrátit jí její místo na slunci, a je to místo, kde o to vše přišel a mohl se jen dívat, jak fakulta jde jinou cestou. Plzeň je město spojené s protichůdnými pocity, ale je to místo, kam se vždy vrací, kde má své knihy, lidi a věci, která má rád, místo, které mu dává pevný bod.

Dnes se *Karel Eliáš* už nepovažuje za tak velkého introverta jako dříve, nouze naučila *Dalibora* housti. Osobní zkušenost ukazuje, že umí najít a uznat vlastní omyly či chyby, umí s klidem trvat na svém, jedno že proti všem, umí ustoupit. Opět a opět umí pak to, co dělal léta předtím, umí dát prostor jiným, mladým, nezkušeným, otevřeným, jedno že mu to mnohdy nevrací. *Karel Eliáš* je tak především člověk, s různými „adjektivy“, která toto tvrzení snese. Vždyť abychom ještě jednou využili aforismu jubilantem milovaného *Emanuela Tilsche*, „těžko je vyjadřovati vlastní své city slovy – obecnými znaky. Skutečně individuální (nedělitelné) jest i nesdělitelnost“.

Přejme profesoru *Karlu Eliášovi* méně chmur a nočních můr, a to sobecky i jen proto, aby dál tvořil a nabízel našim čtenářům náměty a směry uvažování.